

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.4.115-121>

Univerzitný komorný orchester Mladosť a 15 rokov jeho pôsobenia

University Chamber Orchestra Mladosť and 15 Years of Its Existence

Pavel Martinka

Abstract

The contribution brings a view in existence of University chamber orchestra Mladosť by Faculty of Education of Matej Bel University in Banská Bystrica in the period of last 15 years also earlier instrumental music production in academic area of Banská Bystrica.

Keywords: University chamber orchestra Mladosť. Orchestra. Collective music making. Music education. Matej Bel University in Banská Bystrica.

Úvod

Univerzitný komorný orchester Mladosť je reprezentačné umelecké teleso Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Toto teleso kontinuálne pôsobí pri Pedagogickej fakulte UMB od r. 2008. História súborovej hry vo vysokoškolskom prostredí v Banskej Bystrici však siaha oveľa ďalej.

Eduard Gábor, Alexander Melicher, Tibor Sedlický, Dezider Strmeň, Anna Dobrotová, Jozef Pantlík, Vladimír Gajdoš, Igor Tvrdoň, Milan Pazúrik, Margita Gromová. To sú osobnosti, ktoré sa zaslúžili o založenie, chod a rozvoj orchestra od školského roku 1959/1960. Už prvé desaťročie bolo obdobím získania viacerých umeleckých ocenení. V r. 1971 vzniká celofakultný Vysokoškolský súbor Mladosť, ktorý pôsobí do súčasnosti a dodnes táto značka zahŕňa spevácky zbor, folklórny súbor a komorný orchester. V roku 1985 orchester ukončil svoju verejnú činnosť a súborová hra sa stala len predmetom hudobného vzdelávania s minimálnym presahom na verejnosť prostredníctvom koncertných vystúpení (Kronika UKO Mladosť).

Orchester v súčasnej podobe vznikol prirodzeným vyústením akreditovania študijného programu Školské hudobné súbory a pôvodne jeho členmi boli študenti Katedry hudby Fakulty Humanitných vied, neskôr študenti Katedry hudobnej výchovy a Katedry hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB spolu s priateľmi z externého prostredia. Od r. 2022, fungovanie orchestra zabezpečuje Centrum umenia a kultúry pri Pedagogickej fakulte

UMB, ako nástupnícke pracovisko Katedry hudobnej a Katedry výtvarnej kultúry.

Počiatky orchestra v dnešnej podobe, siahajú do rokov 2007-2008, kedy sa pod vedením Pavla Tužinského začalo konštituovať niekoľko menších inštrumentálnych komorných zoskupení, ktoré sa pod jeho taktovkou vyformovali do komorného orchestra (Kronika UKO Mladost').

Od vzniku orchestra teleso spolu s jeho vedením ašpirovalo na napĺňanie najvyšších umeleckých cieľov. V počiatkoch sa repertoár telesa zameriaval širokospektrálne na rôzne žánre hudby s orientáciou na výber perál klasickej hudby atraktívnych tak pre študentov ako i pre poslucháčov s rozmerom vízie didaktickej aplikácie nadobudnutých zručností členov v budúcej každodennej edukačnej praxi.

Repertoárové portfólio orchestra pozostáva zo 4 celkov: staršia slovenská hudba, hudba inšpirovaná folklórom, duchovná hudba a autorská hudobná produkcia Pavla Martinku.

Za posledných 15 rokov orchester naštudoval 71 skladieb, z ktorých 29 bolo uvedených vo svetovej premiére. To sa udialo počas 60 zdokumentovaných hudobných produkcií a pričínilo sa o to 97 evidovaných členov (Kronika UKO Mladost').

Orchester a jeho koncepcia

Počiatky orchestra vo formácii pôsobiacej v dnešnej podobe, siahajú do rokov 2007-2008, kedy sa na základe konštituovaného študijného programu Školské hudobné súbory¹ i požiadaviek študentov a vnútornej motivácie okrem vokálnej hudobnej produkcie aj na sebarealizáciu v oblasti inštrumentálnej hudby začalo konštituovať pod vedením doc. Pavla Tužinského niekoľko menších inštrumentálnych komorných zoskupení pod spoločným názvom NON vzniknúcim z poetiky vtedajšej členky katedry prof. Evy Langsteinovej. Tieto zoskupenia od svojich počiatkov účinkovali na verejných i interných koncertoch organizovaných Katedrou hudby Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela a ďalších univerzitných podujatiach.

---

¹ Program vznikol z iniciatívy doc. Libora Fridmana. Bol to jediný študijný program v rámci Slovenskej a Českej republiky, ktorý pripravoval budúcich pedagógov hudobného umenia zameraných na realizáciu hudobných súborov všetkých štýlových a žánrových zameraní, predovšetkým v prostredí všeobecno-vzdelávacích škôl primárneho, sekundárneho ale i terciárneho stupňa vzdelávania.

Toto obdobie trvalo od vzniku až do roku 2015, kedy sa pod vedením Pavla Martinku začal výber repertoáru orientovať na diela slovenskej alebo slovacikálnej hudby².

Vedenie orchestra si kladie za cieľ naštudovať a prezentovať diela slovenskej hudby od najstarších čias až po súčasnosť. Pri štúdiu diel nasledujeme pramenný materiál z obdobia renesancie (napr. Piesne Jána Sylvána), baroka (napr. Pestrý zborník, Vietorisova tabulatúra, Uhrovská zbierka a i.), diel slovenského klasicizmu (Ján Matejovič, Anton Zimmermann a i.), romantizmu, 20. storočia i súčasnosti (diela skladateľov okruhu Banskej Bystrice i ďalších). Zmyslom prezentácie pamiatok slovenskej hudby nie je len oživiť „tichú“ hudobnú minulosť, ale poukázať na nemiznúcu komunikačnú schopnosť daných diel a živosť/životaschopnosť tak výsledných diel ako zdrojového materiálu odkazujúceho na národný historický pôvod historicko-kultúrnych konštruktov zhmotnených v hudobnom materiáli.

Jedným z poslání orchestra je i edukačný rozmer. Okrem toho, že orchestr vychováva a vzdeláva svojich členov, snaží sa sprístupňovať širokej verejnosti národné hudobné dedičstvo v jeho zvukovej podobe i s adekvátnym slovným uvedením jednotlivých diel a ich zasadenia do širšieho historicko-kultúrneho kontextu. Tak sa orchestr podieľa na zvyšovaní hudobnej kultúry spoločnosti v čo najvyššej kvalite.

Logo orchestra

Z popudu Martina Urbana v čase upevňovania formácie orchestra v súčasnej podobe vzišla i myšlienka pre tvorbu loga orchestra. Martin Urban túto úlohu zveril v rámci medzikatedrovej spolupráce do rúk študentky Katedry výtvarnej kultúry Bernadety Ťažárovej, ktorá po intenzívnych konzultáciách vytvorila logo orchestra. Stalo sa tak v r. 2015.

---

² Slovacikálna hudba – súbor hudobných artefaktov, ktoré majú priamy súvis so Slovenskom a Slovákov:

1. autorské slovacikum – slovenský autor diela bez ohľadu na miesto vydania a obsah.
  - a. Autor má slovenský pôvod.
  - b. Autor žil na území Slovenska
2. jazykové slovacikum – dielo obsahujúce slovenské texty (incipity a pod.)
3. obsahové slovacikum – hudobný materiál týkajúci sa Slovenska a Slovákov (hudobné spracovanie ľudových tém, tém starších diel slovenskej proveniencie)
4. teritoriálne slovacikum – miesto vzniku, vydania alebo dochovania prameňa je územie Slovenska

Koruhvy

Okrem loga vyvstala i otázka ďalších znakov, ktoré by patrične tematicky korešpondovali s filozofiou a koncepciou orchestra. Návrh obsahoval 6 kusov koruhiev, z ktorých každá nesie odlišný symbol. Dve obsahujú logo orchestra v odlišnom farebnom vyhotovení. Dve sú venované patrónke hudobníkov, sv. Cecílii. Obsahujú medailón s jej vyobrazením a modlitbu v latinskej a slovenskej verzii. Keďže orchester je reprezentačné teleso Univerzity Mateja Bela, jedna koruhva nesie logo UMB s vyobrazením Mateja Bela a mottom univerzity, druhá nesie logo Pedagogickej fakulty, ako domovskej fakulty orchestra.

Musica Jubilatica

3.12.2023 orchester pripravil výročný koncert, kde odznel výber skladieb z predchádzajúceho obdobia i skladby nové – inšpirované minulosťou s hodnotovým odkazom pre budúcnosť. Veríme, že nielen pre budúcnosť orchestra.

Oratio Neosoliensis Pavla Martinku je postavená na téme ľudovej piesne *V Bistrici na rínku*, ktorá je podporená minimalistickým kánonickým sprievodom.

Sinfonia Adventi je inšpirovaná pompéznym barokom. Hlavnými témami sú tance z Melodiaria Anny Szirmay-Keczerovej z 18. stor. Autorom je Pavel Martinka.

Pulchritudo – skladba inšpirovaná témou tanca Pulcher z Uhrovskej zbierky piesní a tancov z r. 1730 zrekonštruovaná s využitím polyfónnej faktúry. Z tejto zbierky čerpala inšpiráciu i 4-časťová **Patientia**, ktorá spracúva tému i v nepárnom takte tzv. Proportia. Adagio je prepracovanou verziou tanca, ktorá anticipuje typický barokový materiál dobových tancov, tzv. Fóliách. Z Uhrovskej zbierky vychádza i **K sobášu nôta**, ktorá nám pripomína dobovú šľachtickú obradovú hudobnú kultúru. Rekonštrukcie týchto tancov sa nesú v neobarokovom slohu kompozičným jazykom P. Martinku.

Sinfonia je dielom trnavského skladateľa – Jána Matejoviča, súčasníka Márie Terézie. Pôvodne bola napísaná pre 3 nástroje, o čom svedčí i jej pôvodné meno – Sinfonia a3.

Banskobystrický pochod skomponoval v r. 1798 (225. výročie) banskobystrický skladateľ, regenschori a trubač Anton Julius Hiray (1770 – 1842) pri príležitosti návštevy uhorského miestodržiteľa. Pôvodná skladba je určená pre 6 dychových nástrojov.

Predohra k opere Detvan. V tomto roku si pripomíname 170. výročie vydania básne Andreja Sládkoviča – Detvan. Toto dielo sa rozhodol hudobne spracovať Viliam Figuš-Bystrý počas svojho pôsobenia vo Zvolenskej Slatine. Opera bola prvýkrát uvedená v r. 1928 v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. V predohre opery si môžete vypočuť všetky témy, ktoré reprezentujú hlavné postavy – Martina, Helenu, Ďura, kráľa Matiaša a motív prsteňa. Inštrumentácia: P. Martinka

Buďte svorní! Tento rok si pripomíname i 120. výročie narodenia a 30. výročie úmrtia národného umelca Eugena Suchoňa (1908 – 1993), autora prvej slovenskej národnej opery Krútnava. Odkaz jeho diela je neustále živý a UKO hrá úryvkovú fantáziu na témy z opery Svätopluk z 1. dejstva. Fantázia P. Martinku končí témou Svätoplukovho odkazu: „Buďte svorní na večný čas“ a chválospevom ľudu.

Bože čoś ráčil. Pieseň uvádzanú i ako velehradskú hymnu či slovenskú hymnu pre chrám skomponoval národný umelec Mikuláš Schneider –Trnavský (1881 – 1958), ktorého úmrtie si pripomíname i touto oslavnou piesňou. Text napísal Tichomír Milkin (1864 – 1920).

Koncert uzatvára Martinkova **Modlitba k sv. Cecílii, patrónke hudobníkov**, ktorá je vyobrazená i na koruhvách orchestra. Skladba odznieva po prvýkrát, v inštrumentálnej verzii. Na svoju premiéru s latinským textom pátra Juraja Pavlína Bajana (1721 – 1792) a slovenským textom Ljuby Makovickej (1921 – 2005) ešte čaká.

Záver

V predložennom príspevku sme uviedli stručný príbeh orchestra za uplynulých 15 rokov. Východiskom práce boli pramene k danému obdobiu, i k obdobiu predchádzajúcemu, ktoré mapujú inštrumentálnu hru v akademickom prostredí Banskej Bystrice až do 60. rokov 20. storočia. Táto časť si vyžadovala predovšetkým analýzu dostupných prameňov a metaliteratúry uloženej v archíve Centra umenia a kultúry Pedagogickej fakulty UMB.

Hlavná časť práce sa však sústreďuje na obdobie posledných 15 rokov, kedy orchester nepretržite a kontinuálne pôsobí v akademickom prostredí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Priblížili sme slovom i priloženým obrazovým materiálom jeho činnosť, počiatky jeho formácie i transformáciu v priebehu času.

Orchester, ako reprezentačné teleso UMB nesie v sebe okrem umeleckého i vedecký a edukačný rozmer o to viac, že pôsobí pri Pedagogickej fakulte univerzity. V dialektickej jednote vedeckej činnosti, umeleckej a pedagogickej interpretácie orchester ponúka svojou činnosťou platformu pre

záujemcov o muzicírovanie a taktiež svojím jedinečným repertoárom ponúka obecnstvu okrem umeleckého zážitku i zážitok z poznávania „tichej“ hudobnej minulosti Slovenska.

Bibliografia

- Červená, L. (2008). *Hudobná kultúra v Banskej Bystrici v rokoch 1945 – 2000*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-8083-646-7
- Encyklopédia osobností Českej a Slovenskej republiky. X.* (2022). London : British Publishing House LTD. ISBN 978-1-912100-22-4
- Fremal, K. eds. (1979). *Pamätnica pedagogickej fakulty 1954- 1979*. Banská Bystrica. Martin : Osveta.
- Fremal, K. eds. (1994). *Pamätnica vysokého školstva v Banskej Bystrici 1954-1994*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- FRIC, M. eds. (1975). *20 rokov pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici 1954-1974*. Martin : Osveta.
- Jakubík, H. (2023). *Slavomíra Očenášová Štrbová. Personálna bibliografia*. Banská Bystrica : Verejná knižnica Mikuláša Kováča. ISBN 978-80-88783-68-8.
- Kološová, M. a kol. (2018). *Alexander Melicher a Vladimír Gajdoš. Osobnosti slovenskej hudobnej pedagogiky*. Banská Bystrica : Belianum, 2018. ISBN 978-80-557-1461-5.
- Kronika UKO Mladosť*. Rukopis, archív UKO.
- Kurbatova, N. (2018). MusicaNovantica. In. *Spravodajca UMB 4/2018*. Roč. 24 (4). s. 32-33. ISSN 1339-6749 Dostupné na internete: <https://anyflip.com/lpix/cdqk/>
- Lengová, J. Sv. Cecília, patrónka hudby a hudobníkov. In *Adoramus Te* 1/2002, Roč. 8 (1). ISSN 1335-3292.
- Lietava, J. eds. (1966). *10 rokov vysokoškolského učiteľského štúdia v Banskej Bystrici 1954-1964*. Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo..
- Martinka, P. (2019). 10 rokov Univerzitného komorného orchestra Mladosť. In *Ars et educatio V. : CD-zborník vedeckých príspevkov*. s. 34-38. - Ružomberok : Verbum - vydavateľstvo KU, 2019. ISSN
- Martinka, P. (2020). Ave Maria pre miešaný zbor a komorný orchester. In *Aura musica : časopis pro sborovou tvorbu, hudební pedagogiku a hudební teorii : příspěvky zo 14. ročníka mezinárodního symposia Cantus choralis*. Ústí nad Labem, 14.-16.10.2019. Č. 12 (2020), s. 133-139. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.
- Martuliak, P. a kol. *Dvadsaťročná Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica : Trian, 2012. ISBN 978-80-89371-13-6 241 s.
- Otvorenie akademického roka 2019-2020. In *Spravodajca UMB 3/2019*. Roč 25. s. 6-8. ISSN 1339-6749 dostupné na: <https://anyflip.com/lpix/yveo/>

Strieborná Mladosť. In *Spravodajca UMB 2/2019*. Roč. 25. s. 50. ISSN 1339-6749. Dostupné na: <https://anyflip.com/lpix/nhdx/>

Univerzita Mateja Bela, tradície a perspektívy. (1999). Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 1999. ISBN 80-8055-248-7, 208s.

Višňovský, L. eds. (2004). *50 rokov vysokoškolského učiteľského vzdelávania v Banskej Bystrici a Pedagogická fakulta*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta. ISBN 80-8055-950-3.

Mgr. Pavel Martinka, PhD.

Centrum umenia a kultúry,

Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Ružová 13, 97411 Banská Bystrica

pavel.martinka@umb.sk